

MOGUĆNOSTI DJELOVANJA LAIKA U NAŠEM DRUŠTVU

Bono Zvonimir ŠAGI

1. UVODNE OPASKE

Prije nego išta kažemo o ovoj konkretnoj zadanoj temi, potrebno je iznijeti nekoliko opaski o dva načelna pitanja: Što mislimo praktično pod pojmom »kršćanski/katolički laik«? Što je to »laički angažman/apostolat«?

Ovi se izrazi samo na prvi pogled čine jasni, ako ih promatramo više apstraktno. No, ako uzmemo da je uz njih vezan već naslijeđen, sasvim određen konkretan sadržaj, nameće se potreba da ih iznova analiziramo kako bismo ih oljuštili od, za naš trenutak, neprimjerenih sadržaja i primisli.

Što se tiče izraza »katolički/kršćanski laik«, postoji dosta naglašena tendencija da se ideologizira i usko restriktivno protumači prema shvaćanju nedavne prošlosti. Splitski pastoralist Živan Bezić ovako definira laika: »Laik je kršćanin vjerski angažiran u svijetu.«¹ Bezić kaže da »u današnjoj upotrebi riječ 'laik' stoji naglašena njegova vjerska angažiranost. Uobičajilo se, naime, ne nazivati laikom svakog kršćanina, nego samo one vrijedne kršćane koji su zauzeti za Božju stvar. Laik kao svjetovnjak prvotno je angažiran u svijetu.«² U tom pravcu razmišlja i Smiljana Rendić.³ Naoko takav se opis čini, s obzirom na postojeće shvaćanje, sasvim ispravan, ali se ipak u njemu, ako ga nekritički uzdignemo na razinu teorije, krije velika opasnost da se govor o laicima suzi i ideologizira.

Doista se često u nedavnoj prošlosti taj pojam upotrebljavao uglavnom samo da bi se označili aktivniji, angažiraniji vjernici. To je išlo čak do sasvim suženog značenja — člana K. A. Time je laik nekako odijeljen od isto tako popularnog pojma »običnog« vjernika. Običan vjernik jednostavno je vjernik, a katolički laik angažiran je vjernik po nekom programu, te obično pripada nekoj katoličkoj organizaciji.

---

1 Ž. BEZIĆ, *Aktivizacija laika u mjesnoj Crkvi*, Služba Božja, br. 3/1986, str. 267. Usp. ISTI, *Tko je apostol?*, HKD, Zagreb, 1973, str. 25.

2 Ondje.

3 *Glas Koncila*, br. 23 i 24/1986.

Postao je tako u svijesti ljudi nešto između klerika i običnog vjernika. Kad se tome primiješa pripadnost nekoj političkoj kršćanskoj stranci (npr. kršćanska demokracija), nerijetko se izraz katolički laik opravdano povezuje s političkim klerikalizmom. Potrebno je zato, osobito da se izbjegne ta politička konotacija, izričito naglašavati da su *svi kršćanski vjernici* po samoj krsnoj činjenici prijatelovljenja Kristu, svaki na svoj način, dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe i pozvani da svaki prema svom položaju vrši crkveno poslanje u svijetu, da budu angažirani vjernici. Sasvim je druga stvar u tom kontekstu što je većina vjernika u ovom trenutku pasivna.

»Laik« ne bi smjela biti riječ raslojavanja vjernika međusobno. Kao definiciju mogli bismo reći: *kršćanski je laik svaki vjernik koji, krštenjem i potvrdom prijelovljen Kristu, ustraje u crkvenom zajedništvu, a nije ni đakon ni svećenik ni biskup.*⁴ Ne bi smjelo smetati što je dio ove definicije negativno intoniran.

Ovo raščišćavanje pojma čini mi se jako važnim za našu situaciju. Ne bi bilo dobro da se i nadalje održava mentalitet po kojem su tzv. obični vjernici potrošači kleričkih usluga, »vjeran puk«, izabrani laici nosioci tzv. laičkog apostolata i druge slične djelatnosti u svijetu — kao produžena ruka klera, a kler (hijerarhija) jedini izvor kršćanske inicijative. Aktivnijim i inicijativnijim tretmanom laika nije dovedena u pitanje vodstvena uloga hijerarhije.

b) Drugi ključni pojam za ovu našu temu jest »*laički angažman/apostolat*«. U tom se izrazu, kako se on još uvijek najčešće upotrebljava, krije i prenosi neprevladana dvodijelnost Crkve pa tako i apostolata kao njezine jedinstvene zajedničke djelatnosti, gdje su u igri mnogostruke službe i karizme. U perspektivi koncilске obnove bilo bi neprihvatljivo kada bi se laički apostolat zamišljao kao nešto zasebno od nekog kleričkog, redovničkog itd. apostolata. Treba se pitati koliko bi to odgovaralo općem položaju Crkve u pluralističkom svijetu i laičkom društvu u kojem Crkva zahvaća samo jedan segment.

Isto se tako ne bi smjelo svjetovnost toliko odijeljeno pripisivati laicima i njihovom angažmanu da bi se izgubio smisao da i na sve ostale članove Crkve spada poslanje u svijetu. Svjetovni angažman, iako je svojstven laicima, ne spada samo na njih, kao što ni unutarcrkveni angažman ne spada samo na klerike nego i laici moraju izvršavati svoj dio. Svjetovni i duhovni (unutarcrkveni) angažman, iako se ne mogu strogo poistovjećivati, ne mogu se ni strogo odjeljivati. Oni su dvije stvari, povezane jedinstvom crkvene zadaće u svijetu. Zbog toga se u ovom trenutku cjelokupni pastoral/apostolat mora u dovoljnoj mjeri laicizirati, što znači ne samo da u njemu budu više angažirani laici, nego da zadobije izgled primjeren konkretnoj crkvenoj prisutnosti u laičkom svijetu, tj. da bude više svjetovan, a ne samo usko obredan. Treba prevladati preveliku dihotomiju duhovnog i svjetovnog, pogotovo kad se to dvoje između sebe vrijednosno uspoređuje.

Laički udio u apostolatu Crkve mora se ravnopravno vrednovati, ne samo pomoćnički, s obzirom na kler, nego i kreativno-samostalno, s obzirom na zadatke koji nisu vezani uz sakrament reda. Prečesto se još uvijek laički apostolat prosuđuje i prelama neprevladanim paternalističkim kompleksom, koji ne sputava samo

4 Obično se dodaje: »ni član instituta Bogu posvećenog života«. No, ti su članovi često ujedno i laici.

svijest klera nego i tzv. angažiranih laika, pretjerano vezanih uz potrebu lidera. Zbog toga je sve važnije naglašavati jedinstvo crkvenog poslanja u kojem i kler i laici djeluju svaki na svoj specifičan način. »Apostolat laika je sudjelovanje u samoj spasiteljskoj misiji Crkve i za taj su apostolat svi određeni od samog Gospodina po krštenju i potvrdi.«⁵

2. POLOŽAJ NAŠE CRKVE U DRUŠTVU

Konkretan laički angažman u društvu, kao izraz prisutnosti crkvene zajednice, može se promatrati i prosuđivati jedino kroz položaj Crkve kao činjenice u društvu. Govoreći teoretski općenito, taj je položaj sa strane Crkve određen naukom Drugog vatikanskog koncila, a sa strane našeg društva Ustavom i drugim temeljnim aktima.

Citirat ćemo značajan tekst iz koncilske konstitucije *Crkva u suvremenom svijetu* u kojem se kaže: »Veoma je važno, osobito u pluralističkom društvu, da se ima ispravan pojam o odnosima između političke zajednice i Crkve te da se jasno razlikuje ono što vjernici — bilo pojedinačno bilo udruženi — rade u svoje ime kao građani vođeni svojom kršćanskom savješću od onoga što oni rade u ime Crkve skupa sa svojim duhovnim pastirima.«

»Crkva koja se zbog svoje službe i nadležnosti nikako ne podudara s političkom zajednicom niti se veže uz bilo koji politički sistem, znak je ujedno i čuvar transcendentnosti ljudske osobe.«

»Politička zajednica i Crkva su, svaka na svom području, neovisne jedna o drugoj i autonomne. Obadvije su, iako s različitim naslova, u službi osobnog i društvenog poziva svih ljudi. Tu će zadaću to uspješnije vršiti na dobro svih što obadvije budu više išle za zdravom međusobnom suradnjom, vodeći dakako računa o prilikama mjesta i vremena.«⁶

U ovom malo poduljem citatu možemo uočiti nekoliko veoma važnih smjernica po kojima se svaka pojedina mjesna Crkva i svaki pojedini vjernik u svojoj situaciji može odrediti prema konkretnom društvu.

Prvo, Crkva se nikako ne podudara s političkom zajednicom; drugo, ne veže se ni uz koji politički sistem; treće, politička zajednica i Crkva jesu svaka na svom području neovisne i autonomne; četvrto, svaka je sa svog naslova u službi osobnog i društvenog poziva svih i istih ljudi; peto, pozvane su na međusobnu suradnju prema okolnostima mjesta i vremena; šesto, treba razlikovati što vjernici rade kao građani u svoje ime vođeni kršćanskom savješću od onoga što rade u ime Crkve skupa sa svojim duhovnim pastirima; sedmo, znak i čuvar transcendentnosti ljudske osobe.

U kontekstu naše teme ta *razlika* u djelovanju vjernika veoma je važna za svako konkretno razmišljanje o laičkom angažmanu u društvu. Ona znači da crkvena institucija poštuje određenu autonomiju svojih članova ukoliko su građani nekog društva i potiče ih da na svoju odgovornost djeluju u društvu zajedno s ostalim građanima po svojoj *kršćanskoj* savjesti na zajedničko dobro. Gledano, dakle, sa

5 Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, br. 33.

6 Crkva u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*, br. 76.

strane Crkve, njezine važeće nauke i autentične discipline nema nikakve zapreke da kršćanin po svojoj savjesti bude angažiran u društvu, pa i socijalističkom.⁷

Gledano sa strane našeg društva, treba reći da je po Ustavu Crkva, kao i sve vjeroispovijesti, slobodna, odvojena od države i škole. U tom se naš Ustav bitno ne razlikuje od drugih demokratskih ustava laičke države. No u našem se društvu položaj Crkve i vjernička sloboda drukčije shvaćaju i tumače nego u društvima građanske višepartijske demokracije. U nas se društveni odnos prema vjerama, crkvama i vjernicima ostvaruje i uvjetuje recipročnim odnosom Crkve i vjernika prema samoupravnom socijalizmu, koji je po Ustavu temelj društvene integracije.

E. Kardelj u vezi s tim kaže: »Naše socijalističko društvo ne postavlja crkvi nikakve uslove za njenu slobodu, osim da ne dozvoli da bude pretvorena u sredstvo antisocijalističkih političkih snaga, to jest da poštuje ustavnost i zakonitost socijalističkog samoupravnog i demokratskog sistema. A taj uslov zaista treba poštovati, utoliko pre što u kapitalističkim zemljama to crkva bez protivljenja čini. Moglo bi se čak reći da crkva sama sebi određuje dimenzije svoje slobode u onoj meri u kojoj interese vernika usklađuje sa svim drugim interesima samoupravnog socijalističkog društva.«⁸

Usporedimo li ono što smo naveli iz koncilске konstitucije s ovim kako Kardelj razlaže položaj Crkve, možemo zaključiti da pravih problema nema. Crkva ne nameće nikakav društveni sistem, prihvaća suradnju i sa socijalizmom; socijalističko pak društvo poštuje slobodu Crkve i vjernika dok nisu u sprezi s antisocijalističkim političkim snagama. Suradnja je, dakle, moguća.

No, sve je to i s jedne i druge strane uglavnom na deklarativnoj razini. U stvarnosti problema ima. Niti je konkretna Crkva ono što o sebi govori, niti je konkretan socijalizam ono što o sebi izjavljuje. Potrebno je zato i s jedne i s druge strane dosta napora da se što više ovih novih spoznaja do kojih je došla suvremena teologija i suvremena socijalistička teorija i u praksi oživotvori, da ne ostanu samo lijepe deklaracije. To se postizava dijalogom i društvenim angažmanom na ideji koncilskog otvaranja i na ideji samoupravnog socijalizma bez diskriminacije u odnosu na vjernike. U tu bi se svrhu, ne samo sa strane Crkve nego i sa strane društva, moralo drukčije govoriti o socijalizmu, ne miješajući ga s ateizmom, kao da je ateizam pretpostavka socijalizma.

Možemo reći da su na toj crti, unatoč svemu, već postignuti dosta vidljivi rezultati. Sve više ima komunista koji ozbiljno uzimaju deklarativni stav »da sloboda vjernika bude poštovana, jer religija nije nikakva smetnja da se čovjek-vjernik ravnopravno uključuje u socijalistički život društva«, kako kaže Kardelj.⁹ Sve više ima iskrenih vjernika koji misle da je »socijalizam društveno uređenje nedvojbeno najbliže kršćanstvu od svih dosad poznatih društvenih uređenja«¹⁰.

7 Više o toj problematiki vidi u knjizi: L. MARKEŠIĆ, *Crkva u samoupravnom socijalizmu*, Svjetlo Riječi, Sarajevo, 1986.

8 E. KARDELJ, *Pravci razvoja političkog sistema socijalističkog samoupravljanja*, Komunist, Beograd, 1977, str. 125.

9 Nav. dj., str. 124.

10 V. GRMIĆ, Intervju u: *DIJALOGI* 1—2/1985, str. 100.

U čemu su onda još uvijek problemi? Kardelj inkriminira pritom »konflikte« kojih je bilo i koje ima naše društvo s Crkvom.¹¹ To isto sa svoje strane može navesti i Crkva u odnosu na društveni sistem. Ima dosta toga što se može uzajamno predbacivati s obzirom na prošlost. Zato se čini najvažnijim zadatak i Crkve i svih socijalističkih snaga (u koje treba brojiti i vjernike) da se okrenu zajedničkoj budućnosti, ako nam već prošlost nije bila zajednička ni bez teških razilaženja, međusobnih optuživanja, pa i nepravdi.

Radi toga naša bi Crkva morala uspješnije prevladavati *povijesno-nostalgичnu svijest* u kojoj se još uvijek nalazi. Mora izbjegavati takve akcije i nastupe koji mogu stvarati dojam da očijuka s antisocijalističkim snagama. Treba otvoriti put da kršćani po svojoj savjesti unesu kršćanski prilog u socijalizam. Povijesno-nostalgичna svijest prijeći joj da realno ocijeni svoje sadašnje mogućnosti, svoj realan položaj. Previše je zaokupljena težnjom kako bi povratila nešto od onoga što je izgubila, kao da očekuje bar djelomičnu restauraciju starog sjaja. Već je krajni trenutak da uvidi kako joj sadašnji položaj u društvu, u biti nov, daje mnoštvo neiskorištenih mogućnosti za budućnost, da bude autentična zajednica vjere u Krista Isusa, i to kreativne vjere koja može, čak i kad je neshvaćena, pridonijeti izgradnji boljega društva; pod čime se, bez sumnje, može misliti i dobro shvaćen socijalizam.

Društvo bi moralo energičnije prevladavati *dogmatsko-sektašku svijest* koja neprestano, još uvijek, radije suzuje nego proširuje prostor slobode, kako bi se Crkva i vjernici mogli »snaći« u svom novom položaju što ga uvjetuje socijalizam. Javne izjave i nastupi koji ohrabruju nerijetko su u praksi demantirani krutim postupcima koji obeshrabruju. Nije dosta da Crkva i vjernici prihvate samoupravno socijalističko društvo, nego i to društvo mora njih prihvatiti tako da se ne moraju osjećati poput sumnjivaca, na koje treba budnije paziti nego na ostale, npr. na ateiste.

Još je mnogo toga sasvim neprozirno. Valja zato još mnogo napora uložiti da se situacija razbistri. Tu je otvorena mogućnost za laike.

3. NAĆI SVOJ KRŠĆANSKI »BITI« U KONKRETNOM DRUŠTVU

Dva su problema prema kojima se kršćaninu u ovom trenutku nije još uvijek lako odrediti: socijalizam i ateizam. Da li su to dvije stvari ili jedna te ista?

A) SOCIJALIZAM

Ne kao ideologija, često pomiješana s dijalektičkim materijalizmom, od čega se kršćanin s pravom distancira, nego socijalizam kao ostvarenje, kao društvena činjenica, kao sistem društvenih odnosa.^{11a}

11 Ondje.

11a Korisno je ovdje navesti br. 159 iz enciklike pape Ivana XXIII *Pacem in terris* (prilog Bogoslovskoj smotri, br. 2/1964, str. 27): »... posve je ispravno kad lućimo pokrete na gospodarskom, kulturnom i političkom polju od krivih filozofskih shvaćanja prirode, podrijetla i svrhe svijeta i ćovjeka, sve da ovi pokreti imaju početak i pobudu u ovim shvaćanjima, jer dok se teoretska formulacija, nakon što je konaćno dana, više ne mijenja, dotle

No, već postoji određeno iskustvo koje nije za vjernike samo pozitivno. Nije lako vjerniku bez rezerve povjerovati da neki »socijalizam« neće u danim okolnostima pozirati i za njegovom slobodom vjeroispovijedanja. Socijalizam je staljinizmom u raznim verzijama dosta kompromitirana ideja. Njegovo prihvaćanje zavisi zato sve više od toga kako se koji konkretan socijalizam postavlja, ne samo u odnosu na vjerske slobode nego i općenito prema ljudskim slobodama i pravima.

Međutim, ipak četrdesetgodišnje izgrađivanje našeg socijalističkog društva na samoupravnoj osnovi i s mnogo nastojanja da uvijek bude s »ljudskim licem«, prešlo je već u ireverzibilan misaono-duhovni proces. To znači da se više ne može razmišljati kao da tog procesa nema. Bez obzira na sudove i razmišljanja kakav bi sve socijalizam mogao ili trebao biti, bez obzira kakav je konkretan sistem, treba ga uzeti kao stvarnu činjenicu koja utječe na oblikovanje načina mišljenja svih naših ljudi, pa i onih koji iskazuju prema sistemu ili ideologiji kritičan stav ili čak svjestan unutarnji otpor. Doista postoje socijalističke vrijednosti koje se ne mogu dijeliti od kršćanskih. Tako npr. osjetljivost za socijalnu pravdu, opredjeljenje za siromašne, humaniji odnos prema radu, radniku, svojini, osjetljivost za strukturalni grijeh itd. Isto tako postoje i negativnosti koje ni kršćanski moral ne smije previdati, kao npr. neizgrađena osjetljivost za društveno vlasništvo, zajednička dobra, odgovornost, erozija društvenog morala zbog prekida s tradicijom itd.

Može li kršćanin nešto primiti od socijalizma? Čini se da je naš vjernik i nesvjesno već mnogo primio: i pozitivno i negativno. Stvara se nova »forma mentis« što utječe i na svakodnevno prakticiranje vjere. Čini se da istinska izgradnja socijalizma više ne može ići bez pozitivnog priloga vjernika. Kršćani mogu u sve to unijeti i svoj *kršćanski* prilog. Možda bismo mogli reći da nastaje i novi tip vjernika koji bismo mogli označiti kao socijalistički. To su oni koji usvajaju socijalistički način mišljenja pa i dio marksizma. Sve bi to trebalo potkrijepiti istraživanjem, za što mi ovdje nemamo mogućnosti.

B) ATEIZAM

On se u nas, unatoč protivnim izjavama, prečesto poistovjećuje sa socijalizmom, pa dovodi tako sam socijalizam in odium vjernika. Ne ulazeći ovdje u teoretska rješenja po kojima je ateizam kao i vjera privatni stav čovjeka, možemo reći da ateizam nije u istoj mjeri kao religija stavljen u privatnu sferu. Doima se kao povlašten u korištenju društvenih sredstava i institucija. Iskazuje se grupno, organizirano, pa se doima kao »religiozna« sekta bez Boga. Time dolazi u antagonistički odnos s organiziranim vjerama.¹² Prikazuje se javnosti kao nešto naprednije i poželjnije, pa time izaziva s vjerničke strane polemiku i isključivost.

---

oni pokreti, budući da se kreću kroz promjenljive prilike, ne mogu a da znatno ne podliježu promjenama. Uostalom, tko će poreći da u ovim pokretima, ukoliko su naime u skladu sa zahtjevima zdrava razuma te odgovaraju opravdanim čovjekovim težnjama, ne može biti nešto dobra i prihvatljiva?»

12 Zanimljivo razmišljanje navodi T. HRIBAR, *Problemi teologije socijalizma III*, u »2000«, br. 23—24/1983, str. 70: »Ako bi vjerujući ulazili u SK, kamo da ulaze nevjerujući? U Crkvu? Kamo da se okrenu nevjerujući, ako bi većinu u SK dobili vjerujući? U stvari, u neprimjerno slabijega ukoliko za sobom ne bi imali institucije kakva je Crkva.«

Ako pogledamo konkretno našu situaciju, možemo konstatirati da u svakodnevnom životu vjernici i ateisti žive zajedno obično bez problema. Problemi se pojavljuju tek na društvenoj razini, gdje se radi članova Partije, koji su obavezno ateisti, stvara dojam da su ateisti u prednosti, te da su vjernici, samim tim što ne mogu biti članovi Partije, neravnopravni i u različitim društveno-političkim i privredno-kulturnim domenama. Vjernici se zato dosta negativno odnose prema ateizmu kao društvenoj pojavi. Šteta što se ateizam kao društvena pojava ne istražuje na isti način kao religija, kako bi se vidjelo kolika je korist ili šteta od javnog preferiranja ateizma u odnosu na religije.

Moramo se pitati, mi kao vjernici, da li na izazov ateizma kao pojave možemo odgovoriti i drukčije, a ne samo negativnim stavom? Možemo li od njegova stava nešto iskoristiti za svoj vjernički stav, za svoju vjerničku praksu?

Putovi dijaloga jedino su ispravni da se ateisti i vjernici oslobode međusobne ugroženosti i borbene isključivosti. Još za vrijeme NOR-a pisao je E. Kocbek: »Kad-tad ateist i vjernik učinit će nuždan korak: ateist će spoznati da nije otkrio posljednju tajnu, a vjernik će morati mnogo više zavoljeti zemlju i život. Baš će tragika povezati obojicu i ljudski ih približiti. Marksist neće moći društvenim mjerama riješiti pitanje čovjeka u cijelosti i ukinuti tragiku, a kršćanin će u zemaljskoj tragediji otkriti nadasve značajne poticaje za ljubav prema bližnjemu.«¹³ Sada je već sasvim jasno da je za cijelo društvo korisno, a i nužno, da ateizam ne bude praktičan kriterij da li je netko za socijalizam. Kako stvari stoje, naskoro ćemo imati dosta ateista-antisocijalista, a istodobno sve više kršćana-socijalista. Kršćani, naime, dosta lako u svoje kršćanske stavove ugrađuju socijalizam bez ateizma, a ateisti, odgajani bez ikakve tradicije u nekoj duhovnoj praznini (bar se takav dojam može steći) gube moralnu podlogu. Ne treba zaboraviti da su svi ljudi koji su na svojim leđima iznijeli revoluciju bili bar bivši vjernici. Mogli su se s vjernicima razumijevati. Generacija u ateistički orijentiranom socijalizmu rođenih ateista može postati problem za budućnost tog samog socijalizma. Neće li sve završiti u samozivom amorálnom individualizmu?

Mislim zato da kršćani u budućnosti imaju sve veću šansu u socijalizmu i da će socijalizam sve više tražiti njihov kršćanski prilog. U sadašnjem pak trenutku socijalizam može biti zajednička vrijednost i jednima i drugima radi čovjeka kojemu i jedni i drugi žele služiti na ovom zemaljskom putu.

4. ŠTO I KAKO KRŠĆANSKI LAIK MOŽE I MORA DJELOVATI U DRUŠTVU?

Na ovo pitanje kao da je već odgovoreno. »Pokretani kršćanskom ljubavlju djeluju neposredno i konkretno; da kao građani s građanima surađuju prema specifičnoj stručnosti i na vlastitu odgovornost; da posvuda i u svemu traže pravdu Božjega Kraljevstva.«¹⁴ No mnogi laici ipak neprestano pitaju što bismo morali raditi? Odgovor je, zapravo, jako jednostavan: radite ono što i po profesiji radite, samo tra-

13 E. KOCBEK, *Put u Jajce*, Znanje, Zagreb, 1978, str. 206.

14 Dekret o apostolatu laika *Apost. act. (AA)*, br. 7.

žite u svemu i posvuda pravdu Božjega kraljevstva. Činite zdušno što činite, pokretani kršćanskom ljubavlju. Prvi je, dakle, angažman laika da svojim životom i djelovanjem posveti sav vremeniti red. Taj pak »vremeniti red mora biti tako obnovljen da se, zadržavši u potpunosti svoje vlastite zakone, uskladi s daljnim načelima kršćanskog života, pošto se prilagodio različitim prilikama mjesta, vremena i naroda. Među djelima ovakvog apostolata osobito se ističe socijalna djelatnost kršćana, za koju Sveti Sabor želi da se ona protegne danas na čitavo područje vremenitoga, također na kulturu.«¹⁵

Treba li laik za to neko »poslanje«, neku autorizaciju od crkvene hijerarhije? Očito ne! Već je krštenjem i potvrdom autoriziran od samog Krista. Prema tome, svaki laik može na poticaj Duha Svetoga biti inicijativan u svom angažmanu u svijetu.

Kako to njegovo djelovanje ulazi u društvo? Ono se već nekako nalazi integrirano u društvo po profesiji svakog pojedinca. Pitanje se jedino pojavljuje kad je riječ o posebnim socijalnim angažmanima koji se u našem društvu tumače kao želja Crkve da se uspoređuje s društvenim strukturama i stvara paralelne strukture ili prelazi na društveno područje da bi zadobila simpatije masa. Naš socijalizam, čini se, u tom pogledu ima neopravdano uskogrudno shvaćanje socijalnog djelovanja i sličnog, kao npr. zbrinjavanje ugroženih staraca, djece, itd. Svakako je po sebi razumljivo da istinski socijalizam želi na trajno uspješan način riješiti socijalne probleme, ali je također razumljivo da on to ne uspijeva ni sasvim djelotvorno ni dostatno riješiti. Zašto bi onda smetala privatna inicijativa da čovjek pomogne čovjeku kraj sebe ili inicijativa kojom se građani po svojoj vjerničkoj savjesti slože i pomognu ondje gdje redovne društvene strukture ne dospijevaju ili jednostavno zbog svoje birokratiziranosti ne uviđaju stvarne potrebe pojedinih ljudi?

Kršćanski karitas ne može ustuknuti pred nerazumijevanjem »socijalističke« birokracije, koja bi htjela monopol na dobra djela ili nerealno polazi od utopijske pretpostavke da se već sada nalazimo u sistemu savršenih društvenih i ljudskih odnosa u kojima je stanje ljudske bijede prevladano, pa nema potrebe za samilošću.

Ali čini se da kršćanski karitas, hoće li biti institucija, mora tražiti put i način da se integrira u socijalističko društvo. Dakako, način kako bi se to uradilo još treba i teoretski pronaći.

Osim institucionalnog karitasa, koji može davati dojam paralele društvenim ustanovama, mnogo je važniji *spontani karitas*. Bez njega ne bi smjela biti ni jedna kršćanska zajednica. Koliko god se na tom području čine prepreke nepremostivima, ipak je za laički apostolat/angažman mnogo više otvorene mogućnosti. Sami laici moraju tu mogućnost pretvoriti u stvarnost. Za laike je neposredno karitativno djelovanje uvijek moguće, zato mogu svojim angažmanom oploditi i društvene socijalne ustanove gdje su profesionalno uposleni.

Još nam treba reći riječ-dvije o evangelizaciji. Kad se govori o apostolatu, jamačno je uključeno i pitanje evangelizacije. Ona se često shvaća pojednostavljeno kao propagiranje crkvene institucije i njezine moći. Evangelizacija pak je prije svega ostaloga svjedočenje za Božje kraljevstvo. Kako uči Pavao VI. »Crkva navi-

ješta Evandjelje dok samom božanskom snagom Poruke koja se naviješta ide za tim da istovremeno obrati osobnu i kolektivnu svijest ljudi, njihovo djelovanje, život i njihove stvarne životne sredine.«¹⁶ Svjedočenje životom i prisutnošću u nekoj sredini prvotnije je nego naviještanje riječju. Nije riječ, dakle, o tome da kršćanski vjernik u svojoj sredini nastupa prozelitski i nastoji nekoga predobiti za svoju Crkvu, nego da mu svojim životom zasvjedoči Krista i vrijednosti Kraljevstva nebeskoga; da mu otkrije nadu koja je u njemu (usp. 1 Pt 3, 15). To pak uvijek može!

Još se sada možemo zapitati što je s *katoličkim društvima*. Od vremena poslije rata njih kod nas nema. Osjeća se zato neka nostalgija za njima, pogotovo kad se uspoređujemo s drugim zemljama. Na toj crti se također u nas bilježe negativni poeni socijalizmu, koji da je kriv što su katolička društva iščezla. Rijetko se traže i drugi uzroci.

Novi crkveni zakonik otvara široku mogućnost da se laici kao i svećenici udruže. Ta udruženja mogu biti crkveno javnog ili privatnog karaktera. Čini se da bi ona mogla postojati i u našem samoupravnom socijalističkom društvu, ali na osnovi lojalnosti tome društvu. Kako bi ona funkcionirala u našem samoupravnom socijalističkom sistemu, još treba praktički artikulirati. Mislim da bi prije svega trebalo skupiti i proučiti iskustva s neformalnim grupama te potom artikulirati način postojanja i javnog djelovanja formalnih udruženja u socijalizmu. Čini se da mogućnosti postoje, samo se još uvijek nalazimo u određenoj klimi straha i nepovjerenja, pa se kršćani ne žele javno punim imenom izlagati.

No, mora se naglasiti da za pravi laički angažman nije potrebno neko posebno udruženje. Dapače, udruženja i grupe mogli bi djelovati u našim okolnostima raslojavajuće u samoj kršćanskoj zajednici. Moguće je da se laici angažiraju na različite načine neposredno, i to se čini perspektivnije, sadašnjoj situaciji primjerenije. »Za apostolat« — kaže kard. Šeper — »nije nužno potrebna ni katolička akcija ni katoličke organizacije. Nemojte čekati da vas tko organizira za apostolat. Tko ima apostolskog duha i sam će pronaći načina kako da postane instrument širenja Evandjelja.«¹⁷

5. ZAKLJUČAK

Ima li neke perspektive? Ima ako se netko osjeća kršćaninom i kao takav bez pri-
tavanja uključi u društvo, po svojoj kršćanskoj savjesti, bez posebnog isticanja
i to:

- da se kao građanin angažira u društvu koje uzima socijalizam kao temeljnicu i perspektivu;
- profesionalno;
- karitativno;
- u društvenim strukturama i spontano;
- kroz crkvena eventualna udruženja;

16 Dok. 50, KS, Zagreb, 1976, str. 18.

17 »Šeper« 1, NDS, Zagreb, 1982, str. 277.

- da ne koristi crkvenu zajednicu kao okvir za neku politiku;
- da se zalaže za svoja vjernička prava i interese u samoupravnim tijelima kad to ustreba i zajedno s drugim građanima za opće dobro.

Sigurno postoje i praktične teškoće, ali se one mogu riješiti jedino angažiranošću, a ne distanciranošću. Treba pokušati!